

INGLIZ VA O‘ZBEK MAQOLLARINI QIYOSIY TAHLIL QILISH

Gafurova Nozimaxon Ikramovna

Ingliz tili o‘qitish metodikasi kafedrası kata o‘qituvchisi

Muxamadjonova Shukurona Madaminjon qizi

FarDU Ingliz tili va adabiyoti fakulteti 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqola o'zbek hamda ingliz xalq maqollaridagi obrazlarning o'xshash va farqli jihatlarini bir-biriga taqqoslagan holda ifodalab beradi. Maqollar asosiga qurilgan ijod namunalari haqida ham ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: Maqol, qiyoslash, ma'no anglatish, o'xshashlik, farqlilik, xalq og'zaki ijodi.

Kirish.

Har bir til o'z davlatining madaniyati urf-odatini anglatadi, maqollar ham shular jumlasidandir. Shuningdek, maqollarda tarixiy shaxslar, diqqatga sazovor go'shalar va hattoki, milliy qadriyat va an'analarimizni ham yaqqol ko'rishimiz mumkin. Ushbu maqolada maqollarning tarixiy paydo bo'lish ildizlari hamda ingliz, o'zbek maqollaridagi o'xshash va farqli jihatlar o'rganiladi hamda taxlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

Ma'lumki, maqol so'zining asl ma'nosi arabcha 'qavlun' so'zidan olingan bo'lib, 'gapirmoq, so'zlam oq demakdir. Maqollar yurtimizdan azal-azaldan mavjud bo'lsada, ularning kelib chiqishi juda ham kam insonlarda qiziqish uyg'otadi. Ularning yozuvchisi noma'lum bo'lganligi uchun ham xalq og'zaki ijodi sifatida qaraladi. Uzoq o'tmishdan buyon xalqimiz tomonidan avloddan-avlodga o'tib keladi. Maqollarning ayrimlari o'z ma'nosida qo'llaniladigan bo'lsa, qolganlarida ko'chma ma'no (metafora) asosiy o'rinni egallaydi. Shubhasiz, ularning zamirida kinoya, achchiq haqiqat va donolikka yetaklovchi hikmatli pand-nasihatlilar yotadi. Maqollar mavzu jihatdan juda ham boy va rang-barangdir. Maqollarda asosan: Vatan, do'stlik, ota-ona, ustoz, odob-ahloq masalalari, ahillik, qo'shnicilik mavzulari ilgari suriladi. Shuningdek, maqollarda antiteziya hodisasi ham ko'p uchratiladi.

Asosiy qism.

Maqol - bu haqiqat yoki foydali hikmatni taqdim etadigan qisqa so'z. Bu odatda sog'lom fikrga yoki amaliy tajribaga asoslanadi. Maqolning ta'siri hikmatni o'z-o'zidan ravshan tarzda ifodalashdir. Xuddi shu maqol ko'pincha turli odamlar orasida uchraydi. Haqiqiy maqollar avloddan-avlodga, asosan, og'izdan-og'izga o'tib kelgan yoki yozma shaklda qo'yilgan bo'lishi mumkin bo'lgan maqollardir. Bu maqollarning qadriyatlari ota-onalarning o'z farzandlarini muvaffaqiyatli va mas'uliyatli kattalar bo'lib

tarbiyalashga intilayotgan ta'limotini aks ettiradi. Har bir tilning o'ziga xos maqol zaxirasi bor, bugungi kunda bir tildagi maqollar har zamon va zamoni aks ettiradi. U kundalik hayotni sinchkovlik bilan kuzatishni o'z ichiga oladi, hayotning mashhur falsafasini tashkil etadi va insonning xatti-harakati va xarakteri haqida tushuncha beradi. Maqollar xalq donoligining qisqa ifodasi sifatida ta'riflanadi. Maqollar aforizmlardan ko'ra ko'proq maqollar, odatda, umumiy tajribaga ishora qiladi va ko'pincha metafora, yoki qofiya bilan ifodalanadi. Maqol - bu oddiy va aniq so'z bo'lib, xalqqa ma'lum va takrorlanadi, u aql-idrok yoki insoniyatning amaliy tajribasiga asoslangan haqiqatni ifodalaydi.

Yuqoridagi ta'riflar shuni aniq ko'rsatadiki, maqol qisqa, to'g'ri, ko'hna va takroriy so'zlar bo'lib, ular inson hayoti tajribasini kuzatish va esdalik uchun tasvir va qo'shiqlarda ifodalangan qiyinchiliklarni aks ettiradi. Maqollar haqida yozar ekan, Morris-Braun maqolni hayot saboqlari haqidagi hikoyalardan qisqa parchalar sifatida belgilaydi. Ular inson tabiati, sog'lig'i va ijtimoiy munosabatlar haqidagi muhim g'oyalarni ifodalovchi madaniy ramziylik bilan to'ldirilgan, ular ko'pincha ularning kelib chiqish madaniyatidan ustun turadi. Maqollar abadiy, qisqa, aqlli, ko'pincha kulgili va odatda esda qolarli. Maqol sinalgan hikmatning ixcham va tasviriy ifodasidir. Bunday bayonotlar umumiy haqiqatni bildiradi. Bekon fikricha, maqollar nasihat, umume'tirof etilgan haqiqatni o'z ichiga olgan mashhur so'zlardir. Aksariyat maqollar og'zaki ijoddan kelib chiqqanligi sababli, ular odatda oson eslash uchun tuzilgan va avloddan-avlodga o'zgarib turadi. Lange maqolni nafaqat xalqning fikr va hayot haqiqatiga idrokini aks ettiruvchi qisqa gap, balki og'zaki ifoda texnikasi sifatida ham ta'riflaydi.

Adib maqollarning urf-odat, urf-odat, meros ekanligiga to'xtalib, xalqning an'anaviy kelib chiqishini ham ajdodlar orqali yetishtirilgan va avloddan-avlodga o'tib kelayotgan urug' sifatida hikoya qiladi. Mualliflar tomonidan berilgan ta'riflar maqollarning hayot saboqlari, tabiat, ijtimoiy munosabatlar haqidagi hikoyalardan kelib chiqqanligini ko'rsatdi. Ramziy shakllarga ko'chirilganda, ular odamlarning o'ziga xosligini va ularning yaqin atrofini bildiradi. Maqollar bir guruh odamlarning donoligini belgilaydi va bu ularning hayotdagi tamoyillariga aylanadi. Biroq, Mieder fikriga ko'ra, maqol: xalqning qisqa, umumiy ma'lum bo'lgan jumlasini bo'lib, unda donishmandlik, haqiqat, axloq va an'anaviy qarashlar majoziy, qat'iy va esda qolarli shaklda avloddan-avlodga o'tadi. Maqollar turlicha nomlanadi: gaplar, idiomalar, metaforalar, maksimlar va boshqalar. Maqollar hikmatli so'zlar bo'lib, ko'pincha ularni ifodalash uchun ishlatiladigan so'zlarning oddiy ma'nolaridan tashqari ma'nolarga ega. Lui ta'kidlaganidek, "maqollar o'ziga xos lingvistik vosita, ritorik vosita bo'lib, ular orqali odamlar o'z madaniyati va jamiyatining boshqa a'zolarini dunyoni ko'rishga va umumiy tarzda o'zini tutishga undashga harakat qilishadi". Demak, maqollar oddiy va aniq, xalqqa ma'lum bo'lgan va insoniyatning sog'lom ma'nosi va amaliy tajribasida

asosiy haqiqatni ifodalash maqsadida takrorlanadigan mashhur soʻzdir. Ular oʻzlarining ritorik, ishorali, istehzoli va istehzoli salohiyati uchun ishlatiladi. Nihoyat, tadqiqot nuqtai nazaridan maqollar muayyan mintaqadagi xalqning madaniy tajribasini aks ettiruvchi oynadir.

XULOSA.

Biz maqolamizdagi keksalik va yoshlikni ifodalovchi maqol va matallarni oʻrganib, shunday xulosaga keldik: Tilning lugʻat tarkibi nafaqat soʻzlar, balki frazeologik birliklar bilan ham boyib boradi. Frazeologik birliklar nutq jarayonida yasalishi mumkin boʻlmagan soʻz turkumlari boʻlib, ular tilda tayyor birlik sifatida mavjud. Ular maxsus lugʻatlarda tuzilgan. Xuddi soʻzlar kabi frazeologik birliklar bitta tushunchani ifodalaydi va gapda uning bir qismi sifatida ishlatiladi. Frazeologik birliklarni shakllanish usullariga koʻra, maʼno motivatsiyasi darajasiga koʻra, tuzilishiga koʻra va gap boʻlagi maʼnosiga koʻra tasniflash mumkin. Maqol - bu haqiqatni yoki bir oz foydali donolikni taqdim etadigan qisqa soʻz. Bu odatda sogʻlom fikrga yoki amaliy tajribaga asoslanadi. Maqolning taʼsiri shundaki, unda aytilgan hikmat oʻz-oʻzidan ravshan boʻlib tuyuladi. Xuddi shu maqol koʻpincha turli xalqlarda uchraydi. Haqiqiy maqollar avlodan-avlodga, birinchi navbatda, ogʻizdan-ogʻizga oʻtib kelayotgan maqollardir. Ular yozma shaklga ham kiritilgan boʻlishi mumkin. Maqol umumiy hikmatni oʻz ichiga olgan qisqa jumladan iborat. Maqolda avlodan-avlodga oʻtib kelayotgan hikmat bor. Maqol oldin sodir boʻlgan va qayta-qayta takrorlanadigan vaziyatlarni tasvirlaydi. Umumjahon maqollari - Dunyoning madaniy jihatdan bir-biriga bogʻliq boʻlmagan qismlarining maqollarini solishtirganda, bir xil asosiy gʻoyaga ega emas, balki ifoda shakli, yaʼni soʻzlari ham bir xil yoki juda oʻxshash boʻlgan bir nechtasini topasiz. Bular asosan oddiy kuzatishlarning sodda ifodalari yoki oddiy axloqiy tushunchalardir, lekin oddiy kuzatishlarning barcha ifodalari har bir tilda maqolga aylangan emas.

Ingliz va Oʻzbek tilidagi maʼnosi oʻxshash maqollar:

English proverbs: *Seeing is believing*= **Oʻzbek maqoli:** *Yuz martta eshitgandan bir martta koʻrgan avfzal.*

English proverbs: *Do not judge book by its cover*=**Oʻzbek maqoli:** *Kitobni muqovasiga qarab baho berma.*

English proverbs: *Every bullet has its billet*= **Oʻzbek maqoli:** *Gap egasini topadi.*

Foydalaniladigan adabiyotlar.

1. Makkarti M. Til oʻqituvchisi uchun nutq tahlillari. L 1993. – 211 b.
2. McKnight C.H. Ingliz tilidagi soʻzlar va ularning kelib chiqishi. Nyu-York London. 1981. – 277 b.
3. Mieder, Wolfgang. (2004). Hikmatlar - Qoʻllanma. Westport, KT; Greenwood Press.
4. Moʻminov O. Zamonaviy ingliz leksikologiyasi. T. 2005 yil – 215 b.
5. Norvud J. E. Soʻzlar haqida. Nyu York. 1976. – 287 b.

6. [http:// www.cogweb.c om](http://www.cogweb.com)
7. [http:// www.proverbs . com](http://www.proverbs.com)
8. Ingliz maqollari bo'yicha Internet manbasi (2010)
www.phrases.org.uk/.../proverbs.htm

